

Lina KAMINSKIENĖ, Eglė STASIŪNAITIENĖ

Vytauto Didžiojo universitetas
Vytautas Magnus University

NEFORMALIOJO IR SAVAIMINIO MOKYMOŠI PASIEKIMŲ VERTINIMO IR PRIPAŽINIMO PAGRĮSTUMAS AUKŠTAJAME MOKSLE

VALIDITY OF ASSESSMENT AND RECOGNITION OF NON-FORMAL AND INFORMAL LEARNING ACHIEVEMENTS IN HIGHER EDUCATION

SANTRAUKA

Straipsnyje analizuojama, kad neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo pagrįstumas yra vienas svarbiausių veiksnių, skatinančių tolesnias neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo ir pripažinimo proceso tobulinimo perspektyvas aukštojo mokslo sistemoje. Diskutuojama, kodėl aukštajame moksle į neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų pripažinimą žvelgiama gana skeptiškai, svarstoma, ar iš viso galima kalbėti apie šių pasiekimų pripažinimą, kokiais principais vadovaujamosi, siekiant vertinimo pagrįstumo ir patikimumo.

Straipsnyje aptariami keli neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo ir pripažinimo modeliai, kurie gali būti priimtini universitetams ar kolegijoms. Diskutuojama, kokie vertinimo metodai yra taikomi skirtinguose modeliuose. Pagrindžiama, kad modeliai, akcentuojantys neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo procesą, yra formuojančio pobūdžio, todėl pagrindiniu vertinimo metodu laikomas pasiekimų aplankas (*portfolio*). Pastarųjų modelių tikslas – kvalifikacijos pripažinimas ir akreditacija. Nepaisant, koks neformaliojo ir

ABSTRACT

The article identifies the validity of assessment of non-formal and informal learning achievements (NILA) as one of the key factors for encouraging further development of the process of assessing and recognising non-formal and informal learning achievements in higher education. The authors analyse why the recognition of non-formal and informal learning achievements is still being accepted rather sceptically in higher education and discuss whether these achievements can be recognised at all and what principles are followed in order to achieve valid and reliable assessment.

The article reviews several models for the assessment and recognition of non-formal and informal learning achievements that could possibly be used by universities and colleges. The authors discuss what assessment methods are used in different models. Models that emphasise assessment of non-formal and informal learning achievements are formative. Thus the key method of assessment is *portfolio*. The aim of these models is qualification recognition and accreditation. Irrespective of the type of the assessment and recognition model of non-formal and informal learning

savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo ir pripažinimo modelis taikomas aukštojoje mokykloje, svarbu užtikrinti šio proceso kokybę, atskleisti, kad šiandien aukštojo mokslo institucijose dominuoja kreditų suteikimo modeliai, kurie geriausiai padeda palyginti ir pripažinti neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimus, prisitaikius prie aukštojo mokslo institucijų studijų programų formaliųjų kriterijų.

PAGRINDINIŲ TERMINŲ APIBRĖŽIMAI

- *Pagrįstumas* – vertinimo metu gautų rezultatų, pateiktų įrodymų bei taikytos teorijos dermė (Stendlund, 2011). Sąvoka, kuri nusakoma, ar tyrimu matuojama tai, kas turėjo būti pamatuota, ar tyrimo gautos išvados yra korektiškos. Pagrįstumas žymi atitikimą tarp dviejų bandymų išmatuoti tą pačią savybę taikant skirtingus metodus (Campbell, Fiske, 1959).
- *Patikimumas* – atitiktis tarp dviejų bandymų išmatuoti tą pačią savybę taikant identiškus metodus (Campbell, Fiske, 1959). Matalimų ir bandymų pastovumas, tikslumas.
- *Vertinimas* – informacijos (faktų) apie besimokančiųjų (studentų) studijavimo rezultatus, kaip tam tikro jų intelektualinio pajėgumo pokyčius, kaupimas, analizavimas ir sistemavimas (Tissot, 2004; Laužackas, 2005).
- *Kreditų mainų / suteikimo modelis* (angl. *credit exchange/award model*) – NSMP vertinimo ir pripažinimo modelis, kai kandidatas pateikia NSMP, įgytų ne aukštojo mokslo institucijose, įrodymus ir jam „mainais“ suteikiami kreditai pagal pasirinktą studijų programą, jeigu žinių ir mokėjimų lygis atitinka tos programos dalykų studijų rezultatus (Butterworth, 1992; ECTS User’s Guide, 2009).
- *Neformalaus ir savaiminio mokymosi pripažinimas* – kitame kontekste nei aukštoji

achievements used in a higher education institution, it is very important to assure the quality of this process and to note that credit award models dominate in contemporary higher education institutions. Once adapted to formal criteria of study programmes at higher education institutions, these models are the most appropriate tool for comparing and recognising non-formal and informal learning achievements.

DEFINITIONS OF KEY TERMS

- *Validity* – compatibility of acquired assessment results, provided evidence and applied theory (Stendlund, 2011). This concept defines whether the research measures what has to be measured and whether the research conclusions are correct. Validity describes the agreement between two efforts to measure the same trait through different methods (Campbell, Fiske, 1959).
- *Reliability* – the agreement between two efforts to measure the same trait through maximally similar methods (Campbell, Fiske, 1959). Consistency and accuracy of measurements and experiments.
- *Assessment* – accumulation, analysis and systematization of information (facts) about learners’ (students’) studying results as the change in their particular intellectual capacity (Tissot, 2004; Laužackas, 2005).
- *Credit exchange/award model* – NILA assessment and recognition model where a candidate provides evidence of NILA gained in contexts other than formal higher education and in exchange is awarded credits in a particular study programme if the level of knowledge and skills corresponds to learning outcomes of that programme subjects (Butterworth, 1992; ECTS User’s Guide, 2009).

mokykla įgytų NSMP pripažinimas (ECTS User's Guide, 2009).

- *Mokymosi pasiekimų įteisinimas* (angl. *validation*) – procesas, kurio metu įteisinami įvertinti ir pripažinti NSMP, suteikus kreditus (CEDEFOP Glossary of terms, 2008).
- *Mokymosi pasiekimų patvirtinimas* – procesas, kurio metu objektyvių įrodymų pagrindu patvirtinama, kad mokymosi pasiekimai atitinka nustatytus reikalavimus (CEDEFOP Glossary of terms, 2011).

ĮVADAS

Plačiai išplitusi mokymosi visą gyvenimą idėja bei jos principų realizavimas Europos bei kitose pasaulio šalyse paskatino įvairių neformaliojo ir savaiminio mokymosi vertinimo bei pripažinimo modelių formavimąsi. Vieni jų labiau taikytini profesinio mokymo aplinkoje, kiti orientuojasi į įmonės poreikius, dar kiti – į aukštojo mokslo institucijas. Nors neformaliojo ir savaiminio mokymosi pripažinimas daugelyje šalių jau nebėra naujiena, tačiau viena pagrindinių problemų, kurias pastaraisiais metais aptaria Europos, JAV ir kitų šalių mokslininkai (Harris, 1999; Stasiūnaitienė, Kaminskienė, 2009; Šliogerienė, 2009; Stendlund, 2011; Pokorny, 2006), – šio proceso pagrįstumo ir patikimumo klausimas, ypač aukštojo mokslo kontekste. Kaip rodo tyrimai (Harris, 1999; Burkšaitienė, 2009; Stasiūnaitienė, Kaminskienė, 2009), aukštojo mokslo institucijos vis dar yra pradžios stadijoje, vertinant ir pripažįstant neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimus. Ši situacija aiškinama skepticizmu, kad neformalusis ir savaiminis mokymasis iš principo negali būti prilygintas akademinėms studijoms. Kiti tyrėjai (Castle, Attwood, 2001) taip pat palaiko kritišką požiūrį į neformaliojo ir savaiminio

• *Recognition of non-formal and informal learning* – recognition of NILA acquired outside higher education institutions (ECTS User's Guide, 2009).

• *Validation of learning achievements* – a process which validates assessed and recognised NILA after awarding credits (CEDEFOP Glossary of terms, 2008).

• *Validation of learning achievements* – Confirmation, through provision of objective evidence that the requirements for learning achievements have been fulfilled (CEDEFOP glossary of terms, 2011).

INTRODUCTION

A widely spread idea of lifelong learning and realisation of its principles in European and other countries have inspired the development of various non-formal and informal learning assessment and recognition models. Some of them are to be applied in vocational training environment while others are oriented towards company needs and yet another focus on higher education institutions. Even though recognition of non-formal and informal learning is not a novelty in many countries, one of the key problems recently being discussed by scientists from Europe, the USA and other countries (Harris, 1999; Stasiūnaitienė, Kaminskienė, 2009; Šliogerienė, 2009; Stendlund, 2011; Pokorny, 2006) is validity and reliability of this process, especially in the context of higher education. Researches (Harris, 1999; Burkšaitienė, 2009; Stasiūnaitienė, Kaminskienė, 2009) indicate that higher education institutions are still at the initial stages of assessing and recognising non-formal and informal learning achievements. This situation could be explained by a sceptical notion that non-formal and informal learning in principle cannot be compared to academic studies. Other researchers (Castle, Attwood, 2001) also

mokymosi pasiekimų pripažinimą ir kreditų suteikimą bei laikosi nuomonės, kad neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų pripažinimas kandidatui gali būti tiltas į tolesnes studijas, priartinačias aukštojo mokslo galimybes.

Tokios nuomonės skatina mokslininkus tyrinėti neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo ir pripažinimo procesus, taikomus principus, vertinimo ir pripažinimo modelius bei kitus su vertinimo problematika susijusius klausimus.

Šio straipsnio *tikslas* – išanalizuoti neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų (toliau NSMP) aukštajame moksle vertinimą ir pripažinimą pagrįstumo aspektais.

Tikslui pasiekti iškelti šie *tyrimo uždaviniai*: 1) atskleisti NSMP vertinimo ir pripažinimo aukštajame moksle pagrįstumo problematiką; 2) apibūdinti NSMP vertinimo ir pripažinimo pagrįstumo principus bei etapus; 3) aptarti skirtingus NSMP vertinimo ir pripažinimo modelius; 4) aptarti, kaip NSMP vertinimo ir pripažinimo pagrįstumo principai taikomi aukštojo mokslo institucijose.

Tyrimo objektas – NSMP vertinimo ir pripažinimo pagrįstumas. Pagrindiniai taikyti *tyrimo metodai* – mokslinės literatūros analizė, teorinė metaanalizė.

support this critical attitude towards the recognition and non-formal and informal learning achievements and awarding credits and express the opinion that recognition of non-formal and informal learning achievements could be a candidate's bridge to further studies and higher education opportunities.

Such opinions encourage researchers to analyse the processes of assessment and recognition of non-formal and informal learning achievements, their principles, assessment and recognition models and other assessment-related issues.

The *aim* of this article is to analyse assessment and recognition of non-formal and informal learning achievements (NILA) in higher education through the aspects of validity.

To achieve the aim, the following *research tasks* have been set: 1) To identify validity issues in NILA assessment and recognition in higher education; 2) To describe the principles and stages of NILA assessment and recognition validity; 3) To discuss different NILA assessment and recognition models; 4) To discuss how NILA assessment and recognition validity principles are applied in higher education institutions.

The *research object* – validity of NILA assessment and recognition. The key *research methods* – analysis of scientific literature, theoretical meta-analysis.

1 NEFORMALIOJO IR SAVAIMINIO MOKYMOSI PASIEKIMŲ VERTINIMO IR PRIPAŽINIMO PROBLEMATIKA

Aptardami NSMP vertinimo ir pripažinimo pagrįstumo problematiką aukštajame moksle, tyrėjai (Castle, Attwood, 2001; Pokorny, 2006; Joosten-ten Brinke, Sluijsman, Jochems, 2009; Stasiūnaitienė, Kaminskienė, 2009; Burkšaitienė, 2009; Stendlund, 2011) laikosi

1 PROBLEMATIC ISSUES OF ASSESSMENT AND RECOGNITION OF NON-FORMAL AND INFORMAL LEARNING ACHIEVEMENTS

When discussing validity issues of NILA assessment and recognition in higher education, researchers (Castle, Attwood, 2001; Pokorny, 2006; Joosten-ten Brinke, Sluijsman, Jochems, 2009; Stasiūnaitienė, Kaminskienė, 2009; Burkšaitienė, 2009; Stendlund, 2011) apply different

skirtingų teorinių paradigmu: vertinimo teorijos, švietimo sociologijos, poststruktūralizmo, situacinės žinių teorijos, tinklų (angl. *actor-network*), Jürgeno Habermaso komunikacinio veiksmo teorijos, sistemų teorijos ir kitų. Pavyzdžiui, situacinė žinių teorija leidžia diskutuoti apie žinių perkėlimą iš vieno konteksto (sistemos) į kitą (kai kalbama apie NSMP, įgytus ne aukštojo mokslo institucijose). J. Habermaso komunikacinio veiksmo teorija remiasi prielaida, kad tik „komunikacinis veiksmas vartoja kalbą kaip priemonę, kurią pasitelkdami individai gali pasiekti abipusį sutarimą kaip socialinės bendruomenės nariai“ (Sidrys, 2000, 43). Taigi ši teorija padeda gilintis į kalbą, kuria kandidato NSMP perteikiami rašytine ir sakytine forma (šiuo atveju svarbu, kiek tinkamai jis geba atskleisti savo mokymosi pasiekimus akademiniam vertintojui suprantama kalba). Dažniausiai taikomi metodai, siekiant įvertinti ir pripažinti kandidato NSMP aukštajame moksle, – mokymosi pasiekimų *portfolio* bei interviu, todėl tinkamas pasiekimų įrodymų apsigynimas tampa vienas iš raktinių argumentų kandidato pasiekimams pripažinti. Tai liudija Fredriko Sandbergo ir Pero Andressono (2011) atliktas kokybinis tyrimas, kurio duomenys leido įvardyti tris pagrindines problemas, su kuriomis susiduria kandidatai, dalyvaudami universiteto vykdomose NSMP vertinimo ir pripažinimo procedūrose: kandidatai linkę mistifikuoti aukštąjį mokslą (tai būdinga tiems atvejams, kai NSMP vertina ne studentai); NSMP vertinimas ir pripažinimas yra nuolatinis mokymosi procesas; NSMP procesui būtina praktinė išmintis. Kadangi F. Sandbergas ir P. Andressonas (2011) tyrimo metodologiniu pagrindu pasirinko J. Habermaso komunikacinio veiksmo teoriją, padėjusią šiems tyrėjams atskleisti NSMP vertinimo pagrįstumo problematiką kalbiniu požiūriu, gauti tyrimo duomenys atskleidė: *aukštojo mokslo mistifikacija yra labai glaudžiai susijusi su akademiname pasaulyje vartojama*

theoretical paradigms: assessment theory, sociology of education, post-structuralism, theory of situational knowledge *actor-network*, Jürgen Habermas' theory of communicative action, system theories and others. For example, the theory of situational knowledge enables discussing the transfer of knowledge from one context (system) to another (NILA acquired outside higher education institutions). Habermas' theory of communicative action is based on the assumption that only “communicative action uses the language as a tool that helps to reach mutual agreements among individuals as members of a social society” (Sidrys, 2000, 43). Thus this theory focuses on the form of the written and spoken language used in rendering candidate's NILA (in this situation it is important whether s/he is able to present his/her learning achievements in a language understandable to an academic assessor). *Portfolio* and interview are the most frequently used methods for candidate's NILA assessment and recognition in higher education. Thus appropriate defence of evidence of achievements is one of the key arguments in recognising candidate's achievements. Sandberg and Andresson's (2011) qualitative research allowed identifying three main problems that candidates face when participating in NILA assessment and recognition procedures at university: candidates tend to mystify higher education (usually in cases where NILA are assessed by others, i.e. not students); NILA assessment and recognition is a permanent process of learning; the process of NILA requires practical wisdom. As the methodological basis of Sandberg and Andresson's (2011) research was Habermas' theory of communicative action that helped them to identify validity issues of NILA assessment through a linguistic perspective, *research results revealed that the mystification of higher education is closely related to the language used in the academic world*. Research respondents (candidates) noted that it was difficult for them to present their NILA through scientific

kalba. Tyrime dalyvavę respondentai (kandidatai) vardijo, kad jiems buvę sudėtinga išreikšti savo NSMP naudojant mokslinę tam tikros srities terminologiją. Minėti tyrėjai išskėlė prielaidą: vertinant kandidatų, nestudijuojančių aukštojoje mokykloje, NSMP, *dažnai kyla vertintojo subjektyvumo problemos*. Šis subjektyvumas gali būti ir nesąmoningas vien dėl to, kad vertintojas, būdamas aukštosios mokyklos dėstytoju, yra įpratęs prie savo srityje vartojamos kalbos, kuri gali būti svetima dirbančiam praktikui. Todėl vertinimo pagrįstumui užtikrinti, pasak F. Sandbergo ir P. Andressono (2011), tikslinga kviešti kelis vertintojus, kurių vienas turėtų būti savo srities praktikas-ekspertas. Be to, vertintojas turi pasiremti vadinamąja praktine išmintimi, kuri leistų priimti objektyvų sprendimą kandidato NSMP atžvilgiu. *Pagrįstumui pasiekti taip pat svarbu parinkti tinkamą vertinimo metodą*, kuriuo geriausiai atsiskleistų kandidato NSMP.

T. Stendlund (2011), aptardama NSMP vertinimo ir pripažinimo pagrįstumo klausimą aukštajame moksle, remiasi Samuelio Messicko pateikta pagrįstumo samprata. S. Messickas (1998) teigia, kad svarbiausia vertinant – konstrukto pagrįstumas, ir išskiria šešis konstrukto pagrįstumo aspektus: turinio, esminį, struktūrinį, apibendrinamąjį, išorinį ir pasekmių. Pirmasis aspektas numato, ar tiriamos visos reiškinio / objekto dimensijos. Antrasis aspektas parodo, ar matuojamas konstruktas ir apklausos turinys koreliuoja tarpusavyje. Trečiasis aspektas daugiausiai siejamas su metodais, taikomais konstrukto pagrįstumui ir patikimumui pamatuoti. Ketvirtasis aspektas kalba apie apibendrinimo, generalizacijos tam tikrai grupei ar kontekstui galimybę. Penktasis aspektas nurodo įvertinimo ryšį su kitais kintamaisiais, išoriniais atliekamam vertinimui. Šeštasis aspektas kalba apie pasekmes, panaudojus vertinimo rezultatus.

S. Messicko (1989) nuomone, konstrukto pagrįstumui dažniausiai iškyla kelios grėsmės.

terminology of a particular field. The researchers made an assumption that *the problem of assessor's subjectivity* is often faced when assessing NILA of candidates who do not study at a higher education institution. This subjectivity could be subconscious as an assessor who is a teacher at a higher education institution might simply be used to the specific language of his/her subject field that might be unknown to practitioners. Thus Sandberg and Andresson (2011) note that in order to assure assessment validity it would be advisable to invite several assessors, one of whom should be a practitioner-expert of a particular field. Besides an assessor should apply practical wisdom that would allow making objective decisions related to candidate's NILA. *Validity also requires choosing an appropriate assessment method* that enables presenting candidate's NILA in the most efficient way.

When describing the validity of NILA assessment and recognition in higher education, Stendlund (2011) applies the concept of validity introduced by Samuel Messick. Messick (1998) claims that the most important thing in assessment is construct validity and distinguishes six aspects of construct validity: content, substantive, structural, generalizability, external and consequential. The first aspect identifies whether all dimensions of a phenomenon / object are analysed. The second aspect shows if a measured construct and the content of a survey correlate. The third aspect is related to methods used to measure construct validity and reliability. The fourth aspect describes the possibility of generalisation for a certain group or context. The fifth aspect shows the relation of evaluation with other variables that are external to performed assessment. The sixth aspect describes consequences of assessment results.

Messick (1989) sees several threats to construct validity. *Certain aspects might be left out during assessment and, on the contrary, those aspects that should not be assessed are in fact*

Vertinant gali būti paliekami dalykai, kurie turėjo būti įvertinti, ir priešingai – vertinama tai, kas neturėjo būti įvertinta. Diskutuodama apie vertinimo pagrindumą, T. Stendlund (2011) pažymi, kad čia svarbiausi vertintojai ir vertinimo instrumentai (vertinimo instrukcijos, kriterijai ir t. t.). Dėl šios priežasties nemažai tyrėjų (Sidrys, 2000; Pokorny, 2006; Stasiūnaitienė, Kaminskienė, 2009) stengiasi išskirti kokybės kriterijus ir rodiklius, taikomus kiekvienam vertinimo ir pripažinimo proceso etapui. Taip pat, siekiant vertinimo pagrindumo aukštajame moksle, universitetuose ir kolegijose dominuoja modeliai, kurie remiasi aiškiais vertinimo kriterijais (pvz., studijų dalykų rezultatais). Kadangi vertinimo pagrindumui užtikrinti svarbu pasiekti vertinimo patikimumą (tikslumą), *dažniausios problemos būna susijusios ne su kriterijų trūkumu, o su subjektyviu vertintojų požiūriu* (Šliogerienė, 2009). Jis ypač išryškėja, kai taikomi ne standartizuoto testo, bet kiti vertinimo metodai (pvz., pokalbis, atvejo analizė). T. Stendlund (2011) nuomone, *pagrįstumui užtikrinti būtina iš anksto žinoti, kokių tikslu – diagnostiniu, formuojančiu, sumuojančiu – vykdomas vertinimas, ir tuo remiantis jį organizuoti. Vertinimo pabaigoje būtinas grįžtamasis ryšys, per kurį vertinamajam pateikiami vertinimo rezultatai. Taigi pagrindinis dėmesys tenka vertinimo rezultatams įprasminti, vertei suteikti. Pasekmės pagrindumas kalba apie vertinimo panaudojimo pasekmes, kurios gali būti teigiamos ir neigiamos, esamos ir potencialios tiek vertinamojo, tiek vertinančios institucijos požiūriu (pvz., jeigu vertinimas buvo subjektyvus dėl vertintojo klaidų ar nesąžiningas dėl vertinamojo kaltės).*

Aptarti pagrindumo aspektai gali padėti mokslininkams ir praktikams atsižvelgti į kritinius vertinimo proceso (taip pat NSMP vertinimo ir pripažinimo) etapus ir išvengti dažniausiai pasitaikančių klaidų. Jeigu vertinant NSMP nebus siekiama užtikrinti vertinimo pagrindumo, pasekmes greitai pajus tiek

assessed. In the discussions about the validity of assessment Stendlund (2011) emphasises the importance of assessors and assessment instruments (assessment instructions, criteria etc.). Therefore many researchers (Sidrys, 2000; Pokorny, 2006; Stasiūnaitienė, Kaminskienė, 2009) try to distinguish criteria and indicators of quality that are then applied at each stage of assessment and recognition process. Besides, in order to assure assessment validity in higher education, universities and colleges apply models that are based on clear assessment criteria (for example, learning outcomes). As the assurance of assessment validity requires reliability (accuracy) of assessment, *the most common problems are related to assessors' subjective attitude rather than the lack of criteria* (Šliogerienė, 2009). This attitude becomes evident when assessment methods other than standardised tests are used (for example, interview, case analysis). Stendlund (2011) notes that *in order to assure validity, it is important to know in advance the purpose of assessment – diagnostic, formative or summative.* Assessment should then be organised accordingly. *Feedback is necessary at the end of assessment* where an assessed person is provided with assessment results. Thus the focus is on giving meaning and value to assessment results. Consequential validity describes consequences of the use of assessment. They can be positive and negative, current and potential from the perspective of both an assessed individual and an institution that provides assessment (for example, if assessment is subjective because of assessor's mistakes or is unfair due to the assessed person's fault).

The reviewed aspects of validity can help scientists and practitioners to take into consideration critical stages of the assessment process (as well as NILA assessment and recognition) and avoid frequent mistakes. If NILA assessment does not focus on assuring validity of assessment, higher education institutions and candidates as well as stakeholders will

aukštojo mokslo institucijos, tiek kandidatai bei kiti socialiniai dalininkai. S. Messicko (1989) ir kitų mokslininkų (Cisneros-Cohernour, 2005; Stendlund, 2011) tyrinėti pagrįstumo aspektai taip pat leidžia suformuoti esminius NSMP vertinimo ir pripažinimo principus, kurie realizuojami NSMP vertinimo ir pripažinimo procesą vykdant pagal aiškius ir nuoseklius žingsnius.

2 NSMP VERTINIMO IR PRIPAŽINIMO PAGRĮSTUMO PRINCIPAI IR ETAPAI

T. Stendlund (2011), kalbėdama apie NSMP pripažinimą pagrįstumo aspektu, išvardijo septynis svarbiausius principus. Pasak jos, pirmiausia pati vertinimo ir pripažinimo procedūra turi būti aiškiai apibrėžta ir suprantama visiems socialiniams dalininkams: studentams, akademiniam personalui, darbdaviams ir kt. Antra, vertinami neformaliojo ir savaiminio būdu įgyti pasiekimai, nepriklausomai nuo mokymosi trukmės, metodų, vietos. Trečia, vertinimą vykdanti institucija pati prisiima atsakomybę už vertinimą. Ketvirta, vertinimas turi būti pagrįstas ir patikimas, t. y. vertinama tai, ką ketinama įvertinti pagal sukurtą ir veikiančią sistemą. Penkta, NSMP vertinimas vykdomas pagal kokybinius kriterijais apibrėžtą procedūrą kaip ir tradicinis vertinimas. Šešta, akademinis personalas ir kiti dalyvaujantys vertinant (pvz., išoriniai ekspertai) turi būti specialiai apmokomi, o kandidatai, dalyvaujantys vertinant, – gauti išsamią konsultaciją ir pagalbą. Septinta, vertinimo ir pripažinimo procedūra nuolat tobulinama, todėl reikalingas reguliarius jos monitoringas, esamų praktikų ir procedūrų peržiūrėjimas.

Europos Komisijos Taryba (2004) įvardijo keletą bendrų NSMP vertinimo ir pripažinimo principų, kuriuos rekomendavo ES šalims

experience its consequences. Validity aspects analysed by Messick (1989) and other scientists (Cisneros-Cohernour, 2005; Stendlund, 2011) also help to formulate the key principles of NILA assessment and recognition that are then realised by implementing the process of NILA assessment and recognition in accordance with clear and consistent steps.

2 PRINCIPLES AND STAGES OF NILA ASSESSMENT AND RECOGNITION VALIDITY

When describing NILA recognition through the aspect of validity, Stendlund (2011) identified seven key principles. The author believes that the procedure of assessment and recognition itself has to be clearly defined and understandable to all stakeholders, i.e. students, academic personnel, employers etc. Besides, non-formal and informal learning achievements are assessed irrespective of learning duration, methods or place. Moreover, an institution that performs assessment takes responsibility for assessment. The fourth principle emphasises the importance of valid and reliable assessment, i.e. assessed aspects are to be evaluated in accordance with a developed and functional system. The fifth principle notes that NILA assessment, similarly to traditional assessment, is performed following a procedure defined by qualitative criteria. The sixth principle emphasises that academic personnel and others who participate in assessment (e.g. external experts) have to be appropriately trained and those candidates who participate in assessment should be provided with necessary consultations and support. Finally, the procedure of assessment and recognition undergoes constant improvement; therefore, it has to be monitored regularly and applied practices as well as procedures have to be reviewed.

narėms. Šie principai grupuojami į stambias grupes: individuali teisė, socialinių dalininkų išsipareigojimai, pasitikėjimas, patikimumas ir teisėtumas. Pirmasis principas sako, kad NSMP vertinimas turi būti savanoriškas, lygiateisis ir atviras visoms grupėms. NSMP procedūra turi užtikrinti asmens teises ir privatumą. Antrasis principas teigia, jog socialiniai dalininkai yra atsakingi už NSMP pripažinimo sistemos kūrimą ir procedūros kokybės užtikrinimą numačius konkrečius mechanizmus. Socialiniai dalininkai taip pat prisideda prie informacijos apie NSMP vertinimo ir pripažinimo sistemą sklaidos. Trečiasis principas skelbia, kad NSMP vertinimo ir pripažinimo procedūra ir kriterijai turi būti skaidrūs, objektyvūs ir glaudžiai susiję su kokybės užtikrinimu. Ketvirtasis principas nurodo, jog NSMP vertinimo ir pripažinimo procedūra turi būti nešališka ir vengti galimų interesų konfliktų, o vertintojų profesionalumas ir kompetentingumas turi būti neginčijamas. Pagrindinė nuostata, kurią kartoja visi išvardytų principai, – kokybės užtikrinimas vykdant NSMP vertinimo ir pripažinimo procedūras, kadangi kokybę leidžia kalbėti apie NSMP pripažinimo pagrįstumą.

Desirée Joosten-ten Brinke ir kt. (2009), remdamiesi Liesbeth Baartman (2006) psichometriniais kokybės reikalavimais patikimumui ir pagrįstumui užtikrinti, suformulavo dvylikos NSMP vertinimo ir pripažinimo proceso kokybės kriterijų:

1. Tinkamumas (angl. *fitness for purpose*);
2. Skaidrumas (angl. *transparency*);
3. Priimamumas (angl. *acceptability*);
4. Palyginamumas (angl. *comparability*);
5. Sąžiningumas (angl. *fairness*);
6. Kognityvinis sudėtingumas (angl. *cognitive complexity*);
7. Sąnaudos ir efektyvumas (angl. *costs and efficiency*);
8. Sprendimų pakartojamumas (angl. *reproducibility of decisions*);

The Council of the European Union (2004) identified several common NILA assessment and recognition principles and recommended them to the EU member states. The principles are grouped under the following main headings: individual entitlements, obligations of stakeholders, confidence and trust, credibility and legitimacy. The first principle emphasises that NILA assessment should be a voluntary matter with equal access and equal and fair treatment. The NILA procedure should respect privacy and rights of the individual. The second principle states that stakeholders are responsible for the development of the system of NILA recognition and appropriate quality assurance mechanisms. Stakeholders should provide information about the system of NILA assessment and recognition to individuals. The third principle emphasises that the procedure and criteria for the recognition and validation of NILA must be fair, transparent and underpinned by quality assurance mechanisms. The fourth principle indicates that the procedure of NILA assessment and recognition should be impartial and mechanisms should be put in place to avoid any conflict of interests. The professional competence of those who carry out assessment should also be assured. The key provision that all the principles encompass is assuring quality in NILA assessment and recognition procedures as quality enables considering validity of NILA recognition.

Following Liesbeth Baartman's (2006) psychometric quality requirements for reliability and validity, Desirée Joosten-ten Brinke et al. (2009), formulated twelve quality criteria for the process of NILA assessment and recognition:

1. Fitness for purpose;
2. Transparency;
3. Acceptability;
4. Comparability;
5. Fairness;
6. Cognitive complexity;

9. Tinkamumas reflektavimui (angl. *fitness for self-assessment*);
10. Prasmingumas (angl. *meaningfulness*);
11. Socialinės pasekmės (vertinimas vykdomas tik tikintis teigiamų pasekmių ir minimalių neigiamų pasekmių) (angl. *educational consequences*);
12. Autentiškumas (vertinami tik tokie NSMP, kurie gali būti vertinami kandidato pasirinktos studijų programos ribose) (angl. *authenticity*).

Diskutuojant NSMP pagrįstumo klausimais, svarbu aptarti ir NSMP vertinimo bei pripažinimo etapus. Dažniausiai išskiriami keturi pagrindiniai NSMP vertinimo ir pripažinimo etapai. E. Stasiūnaitienė ir L. Kaminskienė (2009) išskiria informavimo, konsultavimo, vertinimo ir sprendimo priėmimo etapus. D. Joosten-ten Brinke ir kt. (2009), J. Wilcoxas ir R. Brownas (2002) kalba apie besimokančiojo (kandidato) profilio sukūrimo, įrodymų surinkimo, vertinimo bei pripažinimo etapus.

Informavimo etapas (Stasiūnaitienė, Kaminskienė, 2009) skirtas supažindinti kandidatą su įvertinimo procedūra, principais, kriterijais, galimais rezultatais (kvalifikacijos pripažinimu, atskirų žinių ir mokėjimų pripažinimu, individualius poreikius atitinkančiomis studijomis ir pan.). Kiek skirtingai pirmąjį etapą apibūdina minėti autoriai D. Joosten-ten Brinke ir kt. (2008), J. Wilcoxas ir R. Brownas (2002). Kurdama kandidato profilį institucija (kolegija, universitetas ir pan.) surenka informaciją apie jo poreikius ir asmeninius pasiekimus. Remdamasi šiuo profiliu, institucija sprendžia, ar pradėdama NSMP vertinimo procesas, ar ne. Kad kandidatas galėtų sukurti savo profilį, visų pirma, institucija privalo turėti aiškiai apibrėžtus studijų rezultatus: kompetentingumus, mokėjimus ir žinias. O pačiam informavimo procesui skiriama kiek mažiau dėmesio – jis yra

7. Costs and efficiency;
8. Reproducibility of decisions;
9. Fitness for self-assessment;
10. Meaningfulness;
11. Educational consequences (assessment is carried out expecting positive consequences and minimal negative consequences);
12. Authenticity (only those NILA that can be assessed within the boundaries of a chosen study programme are actually assessed).

NILA validity discussions should also involve review of the stages of NILA assessment and recognition. Usually four main stages of NILA assessment and recognition are identified. Stasiūnaitienė and Kaminskienė (2009) distinguish informing, consulting, assessment and decision making stages. Joosten-ten Brinke et al. (2009), Wilcox and Brown (2002) talk about such stages as development of a learner's (candidate's) profile, collecting evidence, assessment and recognition.

The stage of informing (Stasiūnaitienė, Kaminskienė, 2009) is intended to familiarize the candidate with the evaluation procedure, principles, criteria and possible evaluation results (recognition of the qualification, recognition of individual knowledge and skills, studies corresponding to individual needs, etc.). Joosten-ten Brinke et al. (2008), Wilcox and Brown (2002) provide a slightly different description of the first stage. When creating a candidate's profile, an institution (college, university etc.) collects information about his/her needs and personal achievements. Focusing on this profile the institution then decides if the process of NILA assessment should be initiated. For a candidate to be able to create one's own profile, an institution must have clearly defined learning outcomes: competences, skills and knowledge. The process of informing is less important and is treated as a part of the stage of creating learner's profile (Harris, 1999).

kandidato profilio kūrimo etapo sudedamoji dalis (Harris, 1999).

Antrajame etape renkami įrodymai apie kandidato mokymosi pasiekimus. Svarbiausias dalykas, kurį turi suvokti šiame procese dalyvaujantis asmuo, – bus vertinami jo neformaliojo ir savaiminio mokymosi patirties pasiekimai, bet ne patirtis. Vieni mokslininkai antrajame etape siūlo skirti didelę dėmesį kandidato konsultavimui (Stasiūnaitienė, Kaminskienė, 2009), kiti – įrodymams surinkti, atrinkti ir susisteminti pagal iš anksto žinomus reikalavimus ar standartus. Standartais laikomi konkrečios institucijos nurodyti reikalavimai bei atitinkamos studijų programos studijų rezultatai.

Trečiasis etapas – vertinimas. Jo metu analizuojami kandidato mokymosi pasiekimų įrodymai, pateikti mokymosi pasiekimų applanke, ir nustatoma, ar jie atitinka ir kiek atitinka studijų programos apibrėžtus studijų rezultatus.

Ketvirtasis etapas – sprendimo priėmimas arba pripažinimas. Šiame etape kandidato mokymosi pasiekimams suteikiama tam tikra individuali ir socialinė vertė.

J. Šliogerienė (2009), kalbėdama apie NSMP vertinimo ir pripažinimo organizavimą, išskiria daugiau šio proceso etapų: 1) priėmimo ir informacijos; 2) pateiktos informacijos analizės; 3) pirminio pokalbio – studijų programos atitikties vertinimo; 4) monitoringo grupės (tikslinimo, tolesnių pokalbių); 5) ekspertų vertinimo; 6) komisijos / tarybos; 7) konkrečių rekomendacijų įgyvendinimo. Kiekvienas etapas turi savo tikslą, o proceso kokybei užtikrinti nustatomi tam tikri kriterijai ir rodikliai, kuriuos pasiekti padeda aiškiai aprašytos procedūros, dalyvaujančių asmenų atsakomybės ir funkcijos, reikalavimai jų kompetingumui ir pan.

E. Sandbergas ir P. Andressonas (2011), aprašydami Linköpingo universiteto atvejį, įvardijo aštuonis NSMP vertinimo ir pripažinimo pagrindinius žingsnius: 1) informacijos

The second stage focuses on gathering evidence about candidate's learning achievements. The most important thing that a participant of this process should understand is that his/her non-formal and informal learning achievements rather than experience will be assessed. In this stage, some scientists focus on candidate consultations (Stasiūnaitienė, Kaminskienė, 2009), while others emphasise collecting evidence and selecting as well as systemising them in accordance with predefined requirements and standards. Standards are defined as requirements of a particular institution and specific study programme learning outcomes.

The third stage involves assessment. The analysis is carried out focusing on the evidence of candidate's learning achievements provided in the form of *portfolio*, and it is determined whether they correspond and how much they correspond to learning outcomes defined in a study programme.

Decision making or recognition is the fourth stage. In this stage candidate's learning achievements are awarded certain individual and social value.

Jolita Šliogerienė (2009) analyses NILA assessment and recognition organisation and distinguishes more stages of the process: 1) accepting and information; 2) analysis of provided information; 3) initial interview – assessing study programme correspondence; 4) monitoring group (correction, further interviews); 5) expert assessment; 6) commission / council; 7) implementing specific recommendations. Every stage has its own aim and the quality of this process can be assured by setting out certain criteria and indicators that are achieved through clearly defined procedures, responsibilities and functions of participants, as well as their competence requirements etc.

When describing the case of Linköping University, Sandberg and Andresson (2011), enumerated eight steps of NILA assessment and recognition validity: 1) information about

apie NSMP vertinimo ir pripažinimo procesą; 2) klausimyno; 3) dalykų pasirinkimo ir savęs vertinimo pagal formalius kriterijus; 4) pokalbio; 5) atvejo analizės; 6) išvadų ir įvertinimo; 7) grįžtamojo ryšio; 8) dalyko užbaigimo. Nepaisant, kokių proceso žingsnių laikosi viena ar kita aukštoji mokykla, minėti tyrėjai pripažįsta, kad NSMP vertinimo ir pripažinimo procesui būdingas cikliškumas, todėl labai svarbu grįžtamasis ryšys. Nuosekliai laikantis etapų lengviau įgyvendinti įvardytus NSMP vertinimo ir pripažinimo pagrindumui taikomus principus.

3 NSMP VERTINIMO IR PRIPAŽINIMO MODELIAI

Susiformavę NSMP vertinimo ir pripažinimo aukštojoje mokykloje žingsniai / etapai suformuoja atitinkamą NSMP vertinimo ir pripažinimo modelį. Mokslinėje literatūroje diskutuojama, kuris geriausiai padeda realizuoti vertinimo pagrindumui užtikrinti keliamus reikalavimus. Ch. Butterworth (1992) aprašė du NSMP vertinimo ir pripažinimo modelius: *kreditų mainų / suteikimo* (angl. *competence based credit exchange*) ir *plėtros* (angl. *developmental*). *Kreditų suteikimo* modelyje kandidatas pateikia pasiekimų įrodymus ir jam suteikiami kreditai pagal pasirinktą studijų programą, jeigu žinių ir mokėjimų lygis atitinka tos programos dalykų studijų rezultatus. *Plėtros* modelyje taip pat pateikiami ir vertinami NSMP, tačiau yra ir kitas svarbus elementas – kandidato prašoma pateikti rašytinį reflektavimą apie ankstesnį mokymąsi, taip tarsi iš naujo atpažįstant savo skirtingas mokymosi aplinkas ir procesus. Pirmasis modelis yra gana patrauklus aukštosios mokyklos administracijai ir vertintojams, kadangi visas procesas pagrįstas aiškiais vertinimo kriterijais (pvz., studijų dalyko rezultatais) ir nuosekliais etapais. *Kreditų suteikimo* modelyje

the process of NILA assessment and recognition; 2) questionnaire; 3) choosing subjects and self-assessment under formal criteria; 4) interview; 5) case analysis; 6) conclusions and evaluation; 7) feedback; 8) completion. Irrespectively of which steps a higher education institution follows, researchers agree that NILA assessment and recognition is a cyclic process, therefore, requires feedback. Consistently following these steps, it is easier to implement NILA assessment and recognition validity.

3 NILA ASSESSMENT AND RECOGNITION MODELS

NILA assessment and recognition stages followed in a higher education institution influence the development of a specific NILA assessment and recognition model. Scientific literature provides discussions on which of them are the most appropriate in realising requirements for assuring assessment validity. Butterworth (1992) described two NILA assessment and recognition models: *competence based credit exchange* and *developmental*. In the *credit exchange* model a candidate provides evidence and in exchange is awarded credits in a particular study programme if the level of knowledge and skills corresponds to learning outcomes of that programme subjects. In the *developmental* model, apart from providing and assessing NILA, a candidate is also asked to provide a written reflection of prior learning. This helps to identify different learning environments and processes. The first model appeals to the administration and assessors in a higher education institution as the entire process is based on clearly defined criteria (e.g. subject outcomes) and consistent stages. The credit exchange model usually applies activity testing, theoretical examination and standardised test methods. Butterworth (1992)

dažniausiai taikomi veiklos testavimo, teorinio egzaminavimo ir standartizuotų testų metodai. Ch. Butterworth (1992) nuomone, aukštosios mokyklos pirmenybę turėtų teikti *plėtros* modeliui, kadangi kreditų suteikimo modelis ne visada leidžia pamatuoti asmens NSMP aukštojo mokslo kontekste, o labiau tinka į praktines žinias ir mokėjimus orientuoti profesinio mokymo sistemai.

Diskutuodami su Ch. Butterworth (1992) aprašytais modeliais, kiti tyrėjai (Trowler, 1996) mano, kad kreditų suteikimo modelis taip pat skatina reflektavimą, todėl pasiūlė modifikuotą modelio pavadinimą – *kreditų suteikimo modelis plus (+)*, kuriame kandidato NSMP vertinami tiek pagal pateiktus įrodymus, tiek remiantis jo rašytiniu reflektavimu.

J. Harris (1999) pateikia net keturis NSMP vertinimo ir pripažinimo modelius: *Prokrusto*, *studijavimo (mokymosi) ir plėtros*, *radikalųjį* ir *Trojos arklio*. *Prokrusto*, arba nustatyto mato, modelyje (aliuzija į graikų mitologinį personažą Prokrustą, kuris žmones matuodavo pagal lovos ilgį) svarbiausias dėmesys skiriamas kandidato NSMP atitikčiai nustatytiems standartams (pvz., profesiniams standartams, studijų rezultatams ir pan.). NSMP vertinimui taikomi kompleksiniai metodai – interviu, testavimas, *portfolio*. *Studijavimo ir plėtros* modelis labiausiai tinka tose institucijose arba toms studijų programoms, kuriose žinios nėra griežtai struktūruotos ir apibrėžtos, t. y. socialiniams, humanitariniams mokslams, menams. NSMP vertinimui taikomas daugeliu atveju tik vienas – *portfolio* metodas. Pagrindinis dėmesys skiriamas *portfolio* sudarymui, reflektavimui, kuris parodo, kaip kandidatas susieja savo NSMP su atitinkamos studijų programos rezultatais, kaip tas sąsajas atskleidžia ir argumentuoja. Trečiasis modelis – *radikalusis*, tinka radikaliems socialiniams pokyčiams, ypač kalbant apie aktyvų kandidato dalyvavimą visuomeninėje veikloje. *Trojos arklio* modelis tinkamas institucijose, kuriose studijų programos pasižymi

beliegia, kad aukštosios mokyklos turėtų pirmenybę teikti *developmental* modeliui, nes kreditų mainų modelis ne visada leidžia matuoti NILA aukštojo mokslo kontekste. Šis modelis yra labiau tinkamas profesinio mokymo sistemai, orientuotai į praktines žinias ir mokėjimus.

Kiti tyrėjai (Trowler, 1996) diskutuoja apie modelius, aprašytus Butterworth (1992). Jie mano, kad kreditų mainų modelis taip pat skatina reflektavimą, todėl pasiūlė modifikuotą modelio pavadinimą – *the credit exchange model plus (+)*. Šiuo modeliu kandidato NILA vertinami tiek pagal pateiktus įrodymus, tiek remiantis jo rašytiniu reflektavimu.

Harris (1999) išskiria net keturis NILA vertinimo ir pripažinimo modelius: *Procrustean*, *studying (learning) and developmental*, *radical* ir *Trojan horse*. *Procrustean* modelis (aliuzija į graikų mitologinį personažą Prokrustą, kuris žmones matuodavo pagal lovos ilgį) fokusuoja ant to, ar kandidato NILA atitinka nustatytus standartus (pvz., profesinius standartus, mokymosi rezultatus ir pan.). Šis modelis naudojamas NILA vertinimui: interviu, testavimas, *portfolio*. *The studying and developmental* modelis yra labiausiai tinkamas aukštojo mokslo institucijose arba toms mokymosi programoms, kuriose žinios nėra griežtai struktūruotos ir apibrėžtos, t. y. socialiniams, humanitariniams mokslams, menams. NSMP vertinimui taikomas daugeliu atveju tik vienas – *portfolio* metodas. Pagrindinis dėmesys skiriamas *portfolio* sudarymui, reflektavimui, kuris parodo, kaip kandidatas susieja savo NSMP su atitinkamos studijų programos rezultatais, kaip tas sąsajas atskleidžia ir argumentuoja. Trečiasis modelis – *radical*, tinka radikaliems socialiniams pokyčiams, ypač kalbant apie aktyvų kandidato dalyvavimą visuomeninėje veikloje. *The Trojan horse* modelis tinkamas institucijose, kuriose mokymosi programos pasižymi

dideliu lankstumu, todėl svarbiausia – išgryninti NSMP, o ne nustatyti jų atitiktį standartams (pvz., studijų rezultatams). Pagrindinis *Trojos arklio* modelio tikslas – paskatinti įvairių socialinių grupių žmones siekti aukštojo mokslo studijų. Šiame modelyje *portfolio* išlieka pagrindiniu vertinimo instrumentu.

P. Anderssonas ir kt. (2006) aprašė *konvergencinį* ir *divergencinį* modelius. *Konvergencinis* modelis labiau orientuojasi į kriterijus ir NSMP atitiktį šiems kriterijams, o *divergencinis* modelis akcentuoja formuojantį vertinimą ir skatina NSMP vertinimą traktuoti kaip tiriamąjį¹ procesą. T. Stendlund (2011) nuomone, visus šiuos modelius aprėpia dvi stambios grupės – į procesą orientuoti modeliai ir įrodymais pagrįsti modeliai. Modeliai, kurie pabrėžia NSMP vertinimo procesą, bet ne baigtinį rezultatą – pripažinimą, yra formuojančio pobūdžio, o kaip vertinimo metodą taiko *portfolio*. Modeliai, iškeliantys įrodymų surinkimo ir NSMP pripažinimo svarbą, skatina taikyti kompleksinius vertinimo metodus: interviu, *portfolio*, testavimą; jų tikslas – kvalifikacijos pripažinimas, akreditacija.

Nors modelių įvairovė skatina taikyti įvairesnius vertinimo metodus, aukštosios mokyklos linkusios prašyti kandidatų pateikti jų NSMP įrodymus reflektuojant ir argumentuojant įgytas patirtis raštu.

Aukštojo mokslo institucijų patirtis, vertinant asmenų NSMP, atskleidžia šio proceso kompleksiskumą bei pastangas užtikrinti vertinimo proceso kokybę, laikantis kiekvienoje institucijoje priimtų ir patvirtintų principų vertinimo pagrįstumui užtikrinti. Pažymėtina, kad ši praktika bei institucinė nuostata būdingos tiek institucijoms, turinčioms ilgalaikę NSMP vertinimo ir pripažinimo patirtį, tiek šio proceso naujokėms, tarp jų – ir Lietuvos aukštosios mokykloms.

rather than determine if they correspond to standards (e.g. learning outcomes). The main aim of the *Trojan horse* model is to encourage people from various social groups to take up higher education studies. *Portfolio* remains the main assessment instrument in this model.

Andersson et al. (2006) described *convergent* and *divergent* models. The *convergent* model is oriented towards criteria and the correspondence of NILA to these criteria while the *divergent* model focuses on formative assessment and identifies NILA assessment as an explorative¹ process. Stendlund (2011) believes that all these models could be put into two broad groups, i.e. process-oriented models and evidence-based models. Models that focus on the process of NILA assessment rather than the end result (i.e. recognition) are formative and use *portfolio* as the method of assessment. Those models that emphasise the importance of NILA recognition and evidence focus on complex assessment methods, i.e. interview, *portfolio*, testing. Their aim is awarding qualification and accreditation.

Although the variety of models encourages the use of diverse assessment methods, higher education institutions tend to ask candidates to provide their NILA evidence in a written form through reflection and arguments.

Experiences of higher education institutions in assessing individuals' NILA reveal the complexity of this process and efforts to assure quality by following principles for assuring assessment validity set and approved in every institution. It has to be noted that this practice and institutional provision are characteristic to both institutions that already have long-term experience in NILA assessment and recognition and those that are new in this process, including Lithuanian higher education institutions.

¹ Tiriamasis (angl. *exploring*) modelis orientuojasi į NSMP paieškos, atradimo procesą. Kandidatui svarbiau atrasti ir suvokti NSMP, nei gauti jų pripažinimą.

¹ Exploring model is oriented towards the process of search and discovery of NILA. It is more important for a candidate to find and perceive one's NILA than to get them recognised.

4

PRAKTINIS NEFORMALIOJO IR SAVAIMINIO MOKYMOSI PASIEKIMŲ VERTINIMO IR PRIPAŽINIMO PAGRĮSTUMO PRINCIPŲ TAIKYMAS AUKŠTOJO MOKSLO INSTITUCIJOSE

Vertinimo pagrįstumui užtikrinti aukštosios mokyklos siekia optimaliai panaudoti vertinimo rezultatus, t. y. sudaryti sąlygas kandidatams studijuoti aukštojoje mokykloje (kai įvertinti asmens NSMP prilyginami konkrečios studijų programos reikalavimams), įskaičiuoti kandidato NSMP jau studijuojant ir pan.; vertinimas vykdomas, laikantis nustatytų procedūrų, vertinimo kriterijais pasirenkami studijų programų rezultatai, todėl dauguma orientuojasi į kreditų suteikimo arba jo išvesčiusius modelius (kreditų suteikimo modelį plius ir pan.). Tai iliustruoja Lietuvos bei užsienio aukštųjų mokyklų patirtis.

D. Joosten-ten Brinke su kolegomis (2009) aprašė, kaip Atvirasis Nyderlandų universitetas (OUNL) įdiegė Ch. Butterworth (1992) apibūdintą kreditų suteikimo modelį. Pagal jį kandidatai, kurių NSMP pripažinti, gauna kreditus ir yra atleidžiami nuo atitinkamos dalies studijų programos dalykų. Pirmiausia modelis buvo išbandytas informacinių technologijų srities programoje, vėliau pritaikytas ir edukologijos programai. Pagal institucijos patvirtintą formą kandidatai sudaro NSMP *portfolio*. Į jį įtraukiami ne tik neformaliojo ir savaiminio, bet ir formaliojo mokymosi pasiekimų įrodymai. *Portfolio* teikiami šie dokumentai: a) gyvenimo aprašymas; b) pateiktų mokymosi pasiekimų įrodymų argumentacija ir mokymosi pasiekimų lygmenų aprašymas (mokymosi pasiekimų lygmenys pagal kiekvieną studijų dalyką yra aprašyti studijų programoje); c) trumpas esamos ar buvusios darbo vietos aprašymas; d) pridedamų įrodymų (pvz., meno kūrinių, projektų, planų ir pan.) trumpas aprašymas ir

4

PRACTICAL USE OF THE PRINCIPLES OF ASSESSMENT AND RECOGNITION VALIDITY OF NON-FORMAL AND INFORMAL LEARNING ACHIEVEMENTS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

In order to assure assessment validity, higher education institutions aim to use assessment results appropriately, i.e. to enable candidates to study at a higher education institution (when the assessed individual's NILA corresponds to requirements of a particular study programme), to take into account candidate's NILA during studies etc.; assessment is carried out following set procedures, learning outcomes of study programmes are used as assessment criteria. Thus the majority focuses on credit exchange or similar models (credit exchange model plus etc.). This fact is illustrated by the experience of Lithuanian and foreign higher education institutions.

Joosten-ten Brinke et al. (2009) explained how the Open University of the Netherlands implemented the credit exchange model described by Butterworth (1992). Following this model, those candidates whose NILA are recognised, are awarded credits and do not have to take certain subjects in a study programme. The model was initially used in the programme of information technologies and later applied to the programme of educology. In accordance with the form approved by a higher education institution, candidates have to create a NILA *portfolio*. This *portfolio* includes evidence of not only non-formal and informal but also formal learning achievements. *Portfolio* involves the following documents: a) curriculum vitae; b) argumentation of learning achievements evidence and the description of learning achievement levels (the levels of learning achievements for each subject are provided in a study programme);

pateikimas. Sukomplektuotas *portfolio* siunčiamas į universiteto atsakingą padalinį, kuris perduoda jį dviem vertintojams. Analizuodami *portfolio*, vertintojai rengia klausimus, kuriuos vėliau pateikia kandidatui. Pokalbio tikslas – išsamiau išanalizuoti kandidato pateiktus įrodymus; kandidatui dar gali būti pateikiamos papildomos užduotys, tokios kaip esė ar situacijos analizė. Remdamiesi *portfolio* ir pokalbio duomenimis, vertintojai siunčia savo pasiūlymus egzaminavimo komitetui, kuris sprendžia, kokius studijų programos dalykus (arba modulius) galima įskaityti. Kandidatas supažindinamas su išvadomis ir kartu su juo parengiamas individualizuotas studijų planas. D. Joosten-ten Brinke ir kolegijos (2009), remdamiesi savo išskirtais principais pagrįstumui užtikrinti, atliko šios procedūros analizę. Tyrimas parodė: tobulinant NSMP vertinimo ir pripažinimo procedūrą, tikslinga daugiau dėmesio skirti konsultantų ir vertintojų mokymui apie *portfolio* sudarymą, konsultacijų teikimą ir pagalbą rengiant kandidato *portfolio*, motyvuojančių ataskaitų kandidatams rengimą ir apskritai apie visą NSMP vertinimo ir pripažinimo procedūrą. Tyrimo rezultatai paskatino patobulinti ir *portfolio* struktūrą. Siūlomas naujas *portfolio* būtų sudarytas iš šių dalių: a) pateikiamų įrodymų ir dokumentų santraukos; b) kompetentingumų apžvalgos; c) kandidato rašytinio reflektavimo apie savo NSMP, remiantis studijų programos kriterijais (formaliais studijų dalykų rezultatais); d) NSMP įrodymų. D. Joosten-ten Brinke ir kt. (2009) nuomone, norint sėkmingiau organizuoti NSMP vertinimo ir pripažinimo procesą, reikia tolesnių tyrimų apie *portfolio*, reflektavimo, kaip vertinimo metodų panaudojimą, mokymosi pasiekimų argumentacijos rengimą.

Pateikdami Linčiopingo universiteto pavyzdį, kai buvo vertinami socialinių darbuotojų NSMP, F. Sandbergas ir P. Andressonas (2011) aprašė, kaip buvo taikytas atvejo analizės metodas. Pasirengimas atlikti atvejo

c) a short description of current or past work place; d) a short description of the provided evidence (e.g. art works, projects, plans etc.). A fully completed *portfolio* is sent to the appropriate university department that distributes it to two assessors. When analysing *portfolio*, assessors prepare questions that are later provided to a candidate. The aim of the interview is to better analyse the evidence provided by a candidate; a candidate can also be given additional tasks such as essay or situation analysis. Taking into consideration the data of *portfolio* and interview, assessors send their suggestions to an examination committee that makes a decision which subjects (or modules) of the study programme can be recognised. A candidate is then provided with conclusions and an individualised study plan is drawn. Following their own principles for validity assurance, Joosten-ten Brinke et al. (2009) carried out the analysis of this procedure. The research has shown that when improving the procedure of NILA assessment and recognition procedure, greater attention should be given to consultant and assessor training on the creation of *portfolio*, on consultations and support for a candidate to create *portfolio*, on preparation of reports that motivate candidates and generally on the procedure of NILA assessment and recognition itself. Research results also highlighted the need to improve the structure of *portfolio*. A newly proposed *portfolio* would involve: a) a summary of provided evidence and documents; b) a review of competences; c) candidate's written reflection of one's own NILA, following the criteria of a study programme (formal learning outcomes); d) NILA evidence. Joosten-ten Brinke et al. (2009) believe that successful organisation of the process of NILA assessment and recognition requires further research on *portfolio*, on reflection as an assessment method and on preparing argumentation of learning achievements.

Sandberg and Andresson (2011) described the use of case analysis and provided

analizę ir jos rengimas tapo visos NSMP vertinimo ir pripažinimo procedūros akcentu. Pavyzdžiui, vienu atveju buvo pateikta įmonės situacija susidūrus su organizacinėmis problemomis. Kandidatai turėjo parengti atvejo analizę, identifikuoti visas iškilusias problemas ir pateikti problemų sprendimų būdus bei galimybes. Parengtas atvejų analizės tikrino ir vertino dalykų dėstytojai. Pažymėtina, kad vertintojai vadovavosi tais pačiais vertinimo kriterijais, kaip ir vertindami dieninių studijų studentų darbus. Prieš atvejo analizę kandidatai dalyvavo ir vertinamajame pokalbyje. Šių dviejų metodų ir rezultatų pakako, kad kandidatams būtų galima pripažinti dalį jų NSMP ir suteikti atitinkamą kreditų skaičių bei pateikti vertinimo ataskaitą, užtikrinus grįžtamąjį ryšį. Taigi, F. Sandbergo ir P. Andressono (2011) aprašytas atvejis taip pat rėmėsi kreditų suteikimo modeliu.

Lietuvos patirtis pripažįstant NSMP yra panaši į aptartų užsienio šalių patirtis. Pripažįstant NSMP, analizuojami kandidato mokymosi pasiekimų įrodymai, pateikti *portfolio*, vyksta pokalbis su vertintojais. Jei šių vertinimo metodų nepakanka turimiems kandidato mokymosi pasiekimams atskleisti, taikomi situacijų sprendimo, testavimo ir kiti metodai. Vertinimu nustatoma, ar įrodymais pagrįsti asmens pasiekimai atitinka studijų programoje (studijų programa šiame procese atitinka standartą – aut. pastaba) apibrėžtus studijų rezultatus ir kiek atitinka. Sprendimą, kokie asmens pasiekimai pripažįstami, priima vertintojas arba vertinimo komisija. Pripažinti NSMP formalizuojami atitinkamais dokumentais: pažymėjimu, akademinė pažyma. Jei kandidatas siekia studijuoti, parengiamas individualus studijų planas ir jis gali rinktis tuos studijų programos dalykus ar modulius, kurių trūksta norimai kvalifikacijai įgyti.

the example of Linköping University where social workers' NILA were assessed. Preparing for the case analysis and preparation of the analysis itself were the key element of the entire procedure of NILA assessment and recognition. For example, one case was related to organisational problems faced by a company. Candidates had to prepare a case analysis, identify all problems and provide possible solutions. These case analyses were checked and assessed by subject teachers. It has to be noted that assessors applied such assessment criteria that they use when assessing full time student works. Prior to the case analysis candidates participated in an assessment interview. These two methods and their results were used to recognise some of their NILA and to award a particular number of credits and provide an assessment report by ensuring feedback. Thus the case described by Sandberg and Andresson (2011) was also based on the credit exchange model.

Lithuanian experience in recognising NILA is similar to that of foreign countries. During the process of NILA recognition, evidence of candidate's learning achievements and provided *portfolio* are analysed, and interview with assessors is organised. In case these assessment methods cannot fully reveal candidate's present learning achievements, other methods such as testing and solving cases are used. Assessment helps to determine if evidence-based individual's achievements correspond and how they correspond to learning outcomes defined in a study programme (a study programme corresponds to standards in this process – authors' note). An assessor and assessment commission make a decision on which individual's achievements are recognised. Recognised NILA are formalised in certain documents: certificate, academic note. If a candidate aims to study, an individual study plan is drawn and s/he can choose those study subjects and modules that are missing in order to get a qualification.

IŠVADOS

1. NSMP vertinimo ir pripažinimo pagrįstumo analizė skirtingų teorinių paradigų aspektu, atskleidžia šio fenomeno aukštajame moksle kompleksiskumą bei padeda išryškinti esmines pagrįstumui kylančias grėsmes. Daroma prielaida, kad vertinant ne visada atsižvelgiama į NSMP, kurie turėjo būti įvertinti, arba įvertinami kiti dalykai. Tokia situacija kyla dėl vertinimo kriterijų trūkumo, vertintojų subjektyvumo arba netinkamo vertinimo metodų pasirinkimo. Kitos pagrįstumo problemos kyla dėl nepakankamai aiškaus vertinimo tikslo bei vertinimo rezultatų panaudojimo (nėra iki galo aišku, kam vykdomas NSMP vertinimas), grįžtamojo ryšio kandidatams neužtikrinimo. Su NSMP vertinimo pagrįstumu susijusios aukštojo mokslo mistifikacijos nuostatos, akademinės kalbos, terminologijos vartojimo, pateikiant kandidato NSMP įrodymus, problemos. Su šiomis aktualijomis susiduria dauguma aukštųjų mokyklų, nepriklausomai nuo jose veikiančios NSMP vertinimo sistemos.
2. Įvairios NSMP vertinimo ir pripažinimo patirtys padeda išgryninti esminius vertinimo principus, taikomus aukštosiose mokyklose, tačiau išlieka pagrindinė nuostata – kokybės užtikrinimas, kadangi kokybė leidžia kalbėti apie NSMP pripažinimo pagrįstumą. Susiformavę NSMP vertinimo ir pripažinimo aukštojoje mokykloje žingsniai / etapai suformuoja atitinkamą NSMP vertinimo ir pripažinimo modelį.
3. Modeliai, kurie labiau pabrėžia NSMP vertinimo procesą, yra formuojančio pobūdžio ir kaip vertinimo metodą taiko *portfolio*. Modeliai, iškeliantys įrodymų surinkimo ir apsigynimo svarbą, skatina taikyti kompleksinius vertinimo meto-

CONCLUSIONS

1. The analysis of NILA assessment and recognition validity through different paradigms reveals the complexity of this phenomenon in higher education and helps to identify key threats to validity. An assumption is made that assessment does not always focus on those NILA that have to be assessed or sometimes other things are assessed. Such problems are faced due to the lack of assessment criteria, assessors' subjectivity or inappropriate choice of assessment methods. Other validity-related issues arise because of an unclearly defined assessment aim and the use of assessment results (it is not clear why NILA assessment is carried out), and inability to assure provision of feedback to candidates. Problems of NILA assessment validity are also associated with higher education mystification and the use of academic language and terminology when providing candidate's NILA evidence. Many higher education institutions face this reality irrespectively of their NILA assessment system.
2. Various NILA assessment and recognition experience helps to identify key principles of assessment used by higher education institutions. However, the main notion of quality assurance still remains as quality allows discussing recognition of NILA. Set steps / stages of NILA assessment and recognition in a higher education institution formulate a particular NILA assessment and recognition model.
3. Models that focus on the process of NILA assessment are formative and use *portfolio* as the method of assessment. Those models that emphasise the importance of NILA recognition and evidence focus on complex assessment methods, i.e. interview, *portfolio*, testing. Their aim is awarding qualification and accreditation.

- dus: interviu, *portfolio*, testavimą. Jų tikslas – kvalifikacijos pripažinimas, akreditacija.
4. Aukštojo mokslo institucijose dominuoja kreditų suteikimo modeliai, kurie, panašu, geriausiai padeda palyginti ir pripažinti NSMP, prisitaikius prie aukštojo mokslo institucijų studijų programų formaliųjų kriterijų.
 4. Credit exchange models prevail at higher education institutions and are the most appropriate for comparison and recognition of NILA once adapted to formal criteria of study programmes at higher education institutions.

LITERATŪRA / REFERENCES

- Andresson P, Harris J. (eds.). (2006). *Re-theorising the recognition of prior learning*. Leicester: NIACE
- Baartman L. K. J., Bastiaens T. J., Kirschner P. A., Van der Vleuten C. P. M. (2006). The wheel of competency assessment: presenting quality criteria for competency assessment programs. *Studies in Education Evaluation*, 32, p. 53–77.
- Burkšaitienė N. (2009). Neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimas universitete politiniu ir teoriniu aspektu. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 22, p. 102–115.
- Butterworth Ch. (1992). More than one bite of APEL – contrasting models of accrediting prior learning. *Journal of Further and Higher Education*, 16 (3), p. 39–51.
- Campbell D. T., Fiske D. W. (1959). Convergent and Discriminant Validation by the Multitrait-multimethod Matrix. *Psychological Bulletin*, 56, p. 83.
- Castle J., Attwood G. (2001). Recognition of prior learning (RPL) for access or credit? Problematic issues in a university adult education department in South Africa. *Studies in the Education of Adults*, 33 (1), p. 60–71.
- Cedefop (2008). Terminology of European education and training policy: Quality in education and training/ http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/4064_en.pdf.
- Cisneros-Cohernour E. J. (2005). Validity and evaluations of teaching in higher education institutions under positivistic paradigm. *The Quality of Higher Education*, 2, p. 84–95.
- Common Principles for Validation of Non-formal and Informal Learning*. (2004). EU Commission.
- ECTS User's Guide (2009). Internetinis adresas: http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/ects_guide_en.pdf.
- Harris J. (1999). Ways of seeing the recognition of prior learning: what contribution can such practices make to social inclusion? *Studies in the Education of Adults*, 31 (2), p. 124–142.
- D. Joosten-ten Brinke, D.M.A. Sluijsmans & W.M.G. Jochems (2009) Quality of assessment of prior learning (APL) in university programmes: perceptions of candidates, tutors and assessors, *Studies in Continuing Education*, 31:1, 61-76, DOI: 10.1080/01580370902741894
- Laužackas R. (2005). Profesinio rengimo terminų aiškinamasis žodynas. Kaunas: VDU.
- Messick S. (1998). Alternative modes of Assessment, Uniform Standards of Validity. In: Hakel M. D. (ed.), *Beyond multiple choice: evaluating alternatives to traditional testing for selection*. Lawrence Erlbaum Associates.
- Messick S. (1989). Validity. In: Linn R. L. (ed.), *Educational Measurement* (p. 13–103). New York: American Council on Education.
- Pokorny H. (2006). Recognising prior learning: What do we know? In: Andresson P, Harris J. (eds.), *Re-theorising the recognition of prior learning*, p. 261–281. Leicester: NIACE
- Sandberg F., Andresson P. (2011). RPL for accreditation in higher education – As a process of mutual understanding or merely lifeworld colonisation? *Assessment and Evaluation in Higher Education*, 36 (7), p. 767–780.
- Sidrys I. (2000). Komunikacijos reikšmė J. Habermaso teorijoje. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*, 1–2 (4), p. 43–56.
- SKVC studijų terminų žodynas. Internetinė nuoroda: http://www.skvc.lt/studiju_zodynas/.
- Stasiūnaitienė E., Kaminskienė L. (2009). Qualitative parameters for evaluation procedures of non – formal and informal learning achievement. *The Quality of Higher Education*, 6, p. 117–140.
- Stendlund T. (2009). *Assessment of prior learning in higher education: A review from a validity perspective. Assessment & Evaluation in Higher Education*. DOI:10.1080/02602930902977798.
- Stendlund T. (2011). *As valid as it can be? Assessment of prior learning in higher education*. Doctoral thesis. Department of Applied Educational Science Umeå University.
- Šliogerienė J. (2009). Neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo organizavimas universitetinėse studijose. *Acta Paedagogica Vilnensia* 22, p. 116–127.

Tissot P. (2004). Terminology of vocational training policy. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

Trowler P. (1996) Angels in marble? Accrediting prior experiential learning in higher education. *Studies in Higher Education*, 21 (1), p. 17–30. DOI: 10.1080/03075079612331381427.

Wilcox J., Brown R. (2002). *Accreditation of prior and experiential learning*. Bradford: UK Centre for Materials Education.

Įteikta 2013 m. gegužės mėn.

Delivered 2013 May

LINA KAMINSKIENĖ

Mokslinių interesų kryptys: Socialinė partnerystė profesiniame rengime, mokymasis visą gyvenimą, neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimas ir pripažinimas.

Research interests: Social partnership in vocational education, lifelong learning, assessment and recognition of non- formal and informal learning achievements.

Vytauto Didžiojo universitetas

Vytautas Magnus University

Edukologijos katedros dėstytoja, Projektinės veiklos tarnybos direktorė

Lecturer at the Department of Educology, Head of the Project Management Office

*K. Donelaičio g. 58, LT-44244 Kaunas, Lithuania
l.kaminskiene@pvt.vdu.lt*

EGLĖ STASIŪNAITIENĖ

Mokslinių interesų kryptys: Suaugusiųjų švietimas, neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimas bei pripažinimas, neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų įvertinimo kokybė.

Research interests: adult education, assessment of non-formal and informal learning achievements and recognition, quality of the evaluation of non-formal and informal learning achievements.

Vytauto Didžiojo universitetas

Vytautas Magnus University

Edukologijos katedros dėstytoja, Karjeros ir kompetencijų centro vadovė

Lecturer at the Department of Educology, Head of the Centre for Career and Competence

*S. Daukanto g. 27-402, LT-44249 Kaunas, Lithuania
e.stasiunaitiene@kc.vdu.lt*